

FOGYASZTÓVÉDELEM ÉS AZ ONLINE VITAMEGOLDÓ ELJÁRÁS

MILASSIN László
tanszékvezető egyetemi docens (SZE DFÁJK)

Az utóbbi években az online vitamegoldó mechanizmusok gyors elterjedése az elektronikus kereskedelmi forgalom hatványozott növekedésének köszönhető. Itt alapvetően az ún. internetes áruházak által kínált, jobbára nem nagy összegű mindennapos ügyeletről van szó. Ezeknek az ügyleteknek egy jelentős része nemzetközi viszonylatú. Lényegében arról van szó, hogy az online technológia útján megkötött szerződések kapcsán előálló jogvitákat szintén online vitamegoldó eljárás keretében rendezzék, ami elősegíti e kereskedési forma további elterjedését és fejlődését, egyfajta jogbiztonságot teremtve ezen a területen.

Az UNCITRAL (ENSZ Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottsága) 2010-ben kezdett el foglalkozni az online vitamegoldó eljárás kérdésével és egy ún. mintaszabályokat (Rules) tartalmazó nemzetközi jogi dokumentum kidolgozását határozta el.¹ A munkacsoport és az UNCITRAL alapos előkészületek után kezdett a mintaszabályok standard szövegének kialakításához, sőt már a vitamegoldó eljárások online technológia elemeinek áttekintése is megkezdődött informális UNCITRAL-ülések keretében. Ám ezt a munkát lelassították a munkacsoporton belül kialakult nézeteltérések. Ez azzal az USA kezdeményezéssel kapcsolatosan alakult ki, amely szerint az online vitamegoldó eljárás eredménytelensége estén a felek vitájukat választottbírói eljárás keretében folytatják tovább. Ez a javaslat abból indult ki, hogy az online vitarendező mechanizmus felajánlása a feleknek, bár hasznos megoldás, de ez magában elégtelen ahhoz, hogy a kötelezett valóban komolyan vegye és késztedve legyen a szerződésben vállalt kötelmének teljesítésére. Az alternatív vitamegoldó eljárást egyébként jól ismerő amerikai jogászok szerint a szerződészerű teljesítés helyett a kötelezett olyan, a közvetítő eljárás során és eredményeként megkötött egyezsége törekszik majd, ahol végül kevesebbet teljesít, mint

¹ A/CN.9/WG.III/WP.123 és az ezt kiegészítő dokumentumok.

amennyit a szerződés alapján kellett volna tennie. Tehát az USA-delegáció szakértői ragaszkodtak ahhoz, hogy az online úton lebonyolódó közvetítő vitamegoldó eljárás eredmény nélküli lezáródása után a felek választottbírószághoz forduljanak ítéletért. Ennek a felek már a szerződés megkötése idején tudatában kell, hogy legyenek. Ezt az álláspontot az EU-tagállamok nem tudták eddig elfogadni, főleg Németország és Franciaország ellenezte hevesen, hogy az eredménytelen online jogvitát csakis választottbírószági eljárás kövesse. Álláspontjuk szerint lehetőséget kell adni, hogy a vitában érintett felek a maguk belátása szerint folyamodjanak jogorvoslati eljárásokhoz, amelyek közül a választottbírószág is lehet egy alternatíva, de semmiképpen nem csak az egyedüli és előre eldöntött megoldás. Érdemes itt megjegyezni, hogy az EU az UNCITRAL ülésen megfigyelői státusban vesz részt, mégis lassan az USA és az EU közötti kiélezett vita alakul ki a munkacsoportbeli tárgyalások során.

Jelen cikkben áttekinteni szándékozom azokat az érveket, amelyek a különböző álláspontokat kívánják megindokolni.

Mindjárt előljáróban érdemes utalni arra, hogy az alacsony értékű, de nagy mennyiségben előforduló online tranzakciók jobbra fogyasztók és az internetes áruházak között, tehát ún. B2C relációban fordulnak elő. Ezek az ügyletek különböznek az ún. offline üzletkötésektől, ugyanis ez utóbbiakban az eladó tisztában van azzal az üzlet megkötésekor, hogy az B2B vagy B2C ügyletet köt éppen. Az online tranzakciók esetében az eladó csupán közzéteszi a weboldalon szerződéses kondícióit és a vevő ezeket az elektronikus szerződéskötés szabályai szerint elfogadja, de annak nincs jelentősége, hogy fogyasztóként vagy vállalatként teszi ezt. Éppen erre való tekintettel az UNCITRAL az online vitarendező eljárásokkal foglalkozó munkacsoportjának azt az iránymutatást adta, hogy különös figyelemmel legyen a fogyasztói érdekek jogi védelmére a vonatkozó mintaszabályok kidolgozásánál, hiszen a fogyasztók fontos szereplői a gazdasági fejlődésnek, különösen az elektronikus kereskedelem fejlődésnek.

Az EU jogi képviselői felvetették a kérdést: vajon a választottbírószági eljárásnak kiemelt szerepet kell-e juttatni az online vitamegoldó mechanizmus globális mintaszabályainak kialakításakor? Ennek kapcsán éles vita alakult ki az egyes országok képviselői között arra nézve, hogy az online vitamegoldó eljárás végül is választottbírószági eljárásban végződjön. Másként megfogalmazva: a tranzakció megkötése idején a felek által szerződésben megjelölt választottbírószág (pre-dispute arbitration agreements) foglalkozna kötelezően a vita végleges eldöntésével. Az Európai Unió ezzel kapcsolatos aggályait az alábbiak szerint foglalta össze: az a megközelítés, hogy az online vitamegoldó eljárások kötelezően választottbírószági eljárásba torkoljanak, aligha felel meg a jelenleg világszerte kialakult gyakorlatnak. Számos, egyébként sikeres online vitamegoldó mechanizmus nem vezet választottbírószági eljáráshoz. Sok esetben erre a vevőt „kötelező” mechanizmusra nincs is szükség, mert a vita eredményeként megszülető döntés úgy mond „magán”, önkéntes (privat enforcement mechanism) végrehajtás útján teljesül. A választottbírószági eljárás meglehetősen nehézkes vitarendező megoldás, hiszen az online ügyletekből fakadó jogvita rendezésére született választottbírószági ítéletek határokon átnyúló végrehajtása meglehetősen kétséges. Különösen problematikus lehet a végrehajtás egy idegen országban tartózkodó adós perlése esetén. A végrehajtást az adós államában kell kez-

deményezni, ami olyan költségeket jelent a felperes részére, amely jóval nagyobbak, mint maga a peresített érték, hiszen az online vita éppen az alacsony összegű és nagy mennyiségű ügyletekre irányul.

A B2C tranzakciók esetén, a vitát megelőző választottbíróvási kikötésekre vonatkozó jogi megoldás szempontjából, az országok két csoportba oszthatók:²

- (i) Azok, amelyek úgy vélik, hogy a jogvitát megelőzően keletkezett választottbíróvási kikötés mindegyik félre kötelező, függetlenül attól, hogy az egyik fél fogyasztó vagy sem. Az Egyesült Államokban, de más országokban is alkalmazzák ezt a megoldást. Meg kell azonban jegyezzük ezzel kapcsolatosan, hogy jelenleg ismert az USA-ban egy, éppen a Szenátus előtt fekvő törvénytervezet (Arbitration Fairness Act of 2013), amely kizárná a választottbíróvási kikötés kötelező jellegét.³ Magától értetődő, hogy ha ez a jogszabály hatályba lépne, az Egyesült Államok nem eme első kategóriába tartozó állam lenne.
- (ii) A másik csoportba azok az országok tartoznak, amelyek esetén a jogvitát megelőző választottbíróvási megállapodás nem kötelező a fogyasztóra nézve vagy az a fogyasztó által érvényteleníthető. Ugyanakkor kiemelendő, hogy mindkét félre kötelező a választottbíróvási megállapodás, ha az a vita keletkezése *után* válna hatályossá. Ez a megoldás jellemző Japánra, az EU tagállamokra, különös tekintettel a nemrég elfogadott, a fogyasztókra vonatkozó alternatív vitamegoldó eljárásokról szóló uniós irányelvre. Ugyancsak ez a rendszer létezik Kanadában, Dél-Koreában, számos latin amerikai és afrikai országban.⁴

Az USA annak ellenére, hogy láthatóan országában sem egyértelmű a fenti kérdés megközelítése, ragaszkodott ahhoz, hogy a vitát megelőző választottbíróvási megállapodás a fogyasztókra nézve is kötelező erővel bírjon. Ez a (ii) csoport országainak, de különösen az EU tagállamainak azért nem fogadható el, mert az online vitamegoldó eljárásokról az UNCITRAL égisze alatt egy globális mintaszabályzat készül, amelynek figyelembe kell vennie a fenti (i) és (ii) pontban vázolt különbségeket.

1. Az EU álláspontjának jogi háttere

Itt alapvetően két uniós szekunder jogi jogforrásról van szó. Az egyik a fogyasztói jogviták online rendezéséről rendelkezik,⁵ míg a másik a fogyasztói jogviták alternatív rendezését hivatott szabályozni.⁶ Ezek személyi hatálya az Unióban tartózkodási hellyel rendelkező fogyasztók és az Unióban letelepedett kereskedők közötti online

² A/CN.9/WG.III/WP.121, p.4.

³ A United State Code 9. címének kiegészítése többek között egy új 402.paragrafussal: „[...] no pre-dispute arbitration agreement shall be valid or enforceable if it requires arbitration of [...] a consumer dispute....”

⁴ A/CN.9/WG.III/WP.121, p. 4. 10. lábjegyzet.

⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 524/2013/EU rendelet.

⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 2013/11/EU. számú irányelv.

adásvételi vagy szolgáltatási szerződésekből eredő kötelezettségekkel kapcsolatban felmerülő jogviták bírósági eljáráson kívüli rendezésére terjed ki. Tehát a kereskedők és a fogyasztók közötti jogvitákról (B2C) szólnak a rendeletek, egy olyan online vitaközvetítő platform létrehozatalával, amely elősegíti az említett felek közti jogviták független, pártatlan, átlátható, eredményes, gyors és méltányos, bírósági eljáráson kívüli online rendezését. A fogyasztói jogviták online rendezéséről szóló rendelet (továbbiakban: Rendelet) megteremti a jogi alapjait egy online vitarendezési platform létesítésének, illetve ennek uniós eljárási rendjét is kialakítja (panaszok benyújtása, feldolgozása és továbbítása, vitarendezés, adatok kezelése, fogyasztók tájékoztatása és az egyes tagállamokban hatáskörrel rendelkező hatóságok szerepének meghatározása, stb.) A Rendelet I. cikkében határozza meg tárgyi hatályát és már itt kiemeli a *magas szintű fogyasztóvédelem* megvalósításának igényét az online ügyletekben. Ez a célmeghatározás egyébként az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) ilyen értelmű rendelkezéseire vezethető vissza,⁷ illetve az Európai Unió Alapjogi Chartájának 38. cikke is hasonló tartalmú követelményt ír elő. Mindezek alapján egyértelmű az Európai Bizottság, mint az EU végrehajtó szervének szilárd eltökéltsége arra, hogy az áruk és szolgáltatások online értékesítése kapcsán biztosítsa a fogyasztók bizalmát a közös belső piac e szegmensének működéséhez. Az ezen a területen felmerülő jogviták egyszerű, hatékony, gyors és költségkímélő eszközök segítségével való rendezése e bizalom megalapozásának fontos komponense.

A Rendelet imént említett szabálya kiemeli továbbá, hogy az online viták rendezése bírósági eljáráson kívül, egy európai online platform közreműködésével valósuljon meg. A Rendelet hatálya azokra az online ügyekre terjed ki, amelyek az EU valamely tagállamában tartózkodási hellyel rendelkező fogyasztó és ugyanitt letelepedett kereskedő között keletkezett. Itt kiemelendő, hogy a Rendelet hatálya tehát a fogyasztók által indított jogvitákra terjed ki elsősorban. A kereskedők által a fogyasztók ellenében indított viták esetén a tagállamoknak nincs kötelezettsége, hogy alternatív eljárási vitarendezési fórumot biztosítsanak ezek bírósági eljáráson kívüli rendezésére. Persze, ha az online vitarendező platform a kereskedők által indított eljárásra is lehetőséget ad, a Rendelet szabályait erre az eljárásra is alkalmazni kell.

Mindezeket figyelembe véve az Európai Bizottság kettős prioritást követ az online vitamegoldó eljárások globális szabályozása kapcsán: úgymint a fogyasztói érdekek elsődleges védelme, azaz a fogyasztói igények online eljárásban történő érvényesítésének elősegítése, illetve a viták nem bírósági úton, hanem online vitamegoldó platformokon történő rendezése.

Az is szembetűnő, hogy az UNCITRAL online vitarendezési eljárásokról folyó nemzetközi jogalkotói munka és az uniós rendelkezések koncepciója sem esik teljesen egybe. Az UNCITRAL ugyan szintén elismeri a fogyasztóvédelmi szempont jelentőségét, de ezt nem kezeli prioritásként. Ebből következően arra törekszik, hogy a kidolgozandó szabályok az online jogviták lehető legszélesebb körére terjedjenek ki. Érdemes ennek kapcsán megjegyezni, hogy a legmagasabb technológiai szín-

⁷ EUMSZ 169. cikk (1) bek. és 169. cikk (2) bek. a.) pont.

ten lévő Egyesült Államokban már részletes tanulmányok jelentek meg az online választottbíróági eljárásokról, míg az Európai Unió tagállamaiban, mint azt a Rendelet 8. számú értelmező rendelkezése is elismeri, egyelőre nem állnak rendelkezésre olyan mechanizmusok, amelyek lehetővé teszik a fogyasztók és kereskedők számára vitás ügyeik elektronikus úton történő rendezését. A Rendelet egyik fő célja éppen az, hogy ezeket a mechanizmusokat a tagállamokban létrehozza. A vitarendezés leglényegesebb eleme az online vitarendezési platform, amelyet az Európai Bizottság hoz létre és teszi az Unióban mindenki számára hozzáférhetővé, az EU valamennyi nyelvén. A platform nem maga bonyolítja le a vitát, hanem meghatározza a fogyasztói viták alternatív rendezéséről szóló irányelv rendelkezései alapján, hogy melyik a hatáskörrel rendelkező alternatív vitarendező fórum és ehhez juttatja el a panaszt. A tagállamok biztosítják a területükön letelepedett vitarendező fórumok jegyzékbe vételét, ez utóbbiak kívánsága alapján.⁸

Minden egyes tagállam kijelöl egy online vitarendezési kapcsolattartó pontot, amelynek nevét és elérhetőségét az Európai Bizottság regisztrálja, illetve koordinálja ezeket, valamint szükség esetén működésükre vonatkozóan végrehajtási jogi aktusokat foganatosít. Például a Rendelet panaszok benyújtására vonatkozó 8. cikk (4) bekezdése leszögezi, hogy a panaszok bejelentésére szolgáló elektronikus űrlap kitöltésének módjára vonatkozó szabályokat az Európai Bizottság végrehajtási jogi aktusok útján határozza meg. Látható, hogy az Európai Bizottság egyfajta „hatósági funkciót” tölt be az online viták kapcsán. A Bizottság ezzel fontos szerepet kíván betölteni az egész eljárási folyamatban, az európai fogyasztók érdekeinek megóvását szem előtt tartva.

Érdemes itt megjegyezni, hogy a tagállami kapcsolattartó pontokra vonatkozóan a Rendelet 7. cikk (1) bekezdésében azt „sugallja”, hogy a tagállamok az Európai Fogyasztói Központok Hálózatának saját országukban található központjaira vagy fogyasztói szervezetekre támaszkodjon a kapcsolattartó pontok kialakításakor. Bár szó nincs arról, hogy ez kötelező előírás lenne, mégis látható, hogy az online vitamegoldó eljárásokról szóló európai uniós szabályok alapvetően a fogyasztók érdekeinek védelmét helyezik előtérbe.

Mint már a fentiekben említésre került, a Rendeletet és az alternatív vitákról szóló irányelvet együttesen kell kezelnünk, különösen az egyes értelmezési kérdések kapcsán. Az UNCITRAL-tárgyalásokon az USA és az EU között felmerült jelenlegi konfliktus szempontjából talán a legjelentősebb rendelkezés a fogyasztói alternatív vitarendezési irányelv 10. cikke. Ez kötelezi a tagállamokat, hogy a fogyasztó és a kereskedő közötti, a panaszok alternatív (online vagy hagyományos) vitarendezési fórumhoz történő benyújtására vonatkozó megállapodás ne legyen kötelező a fogyasztóra nézve, ha az a jogvita előtt jött létre, és ha megfosztja a fogyasztót attól a jogától, hogy bírósághoz forduljon. Továbbá olyan alternatív vitarendezési eljárás esetében, amikor előírnak a rendezésre valamilyen megoldást, csak akkor kötelezően hatályos, ha ennek kögens jellegéről a felek előzetesen értesültek, és ezt kifejezett akaratnyilvánítással el is fogadták. A 10. cikk egyébként a „szabadság” címet viseli,

⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 2013/11/EU irányelve 19.cikk (1) bekezdés.

és láthatóan a fogyasztók választásának lehetőségét biztosítja a vitarendezés fórumát illetően. E rendelkezés megakadályozza, hogy az „erősebb” pozícióban lévő kereskedő érdekeinek megfelelően alakuljon a vita rendezése, illetve a neki kedvezőbb fórum legyen kötelező a fogyasztóra nézve. Lényegében ezt az általános szabadság elvet képviseli az EU az UNCITRAL égisze alatt folyó jogharmonizációs munkákban. Tehát nehezen tudnának elfogadni egy olyan általános megközelítést, amely szerint az online jogvitában érintett fogyasztó már az ügylet megkötésekor kötelezze magát egy adott vitamegoldó fórum előtti jogvitára. Az EU ugyanakkor kompromisszumként elfogadna egy olyan megoldást, amely szerint a szerződő feleket előzetesen tájékoztatnák arról, hogy milyen rend szerint kötnék a szerződést. Ennek megfelelően az EU azt javasolta, hogy az UNCITRAL mintaszabályokhoz fűzött mellékletekben az országokat osszák fel két csoportra. Az egyik csoportba azok az államok tartoznának, amelyek nem alkalmazzák a fogyasztókra nézve kötelezően a választottbíróóság szerződés-kötéskori kikötését (EU-tagállamok). Míg a másik csoportba tartoznának azok az országok, amelyek esetében a fogyasztókkal kötött szerződés már létrehozatalakor tartalmazna egy olyan záradékot, hogy az online vitarendezés sikertelensége esetén a felek választottbíróósági utat vesznek igénybe a jogvita végleges rendezésére.

A fenti javaslat alkalmazását bonyolítja, hogy az online ügylet megkötése során azt is tisztázni kell, hogy a vevő fogyasztó-e (B2C) vagy pedig maga is kereskedő – vállalkozó (B2B). Ilyenformán az UNCITRAL mintaszabályoknak tartalmazniuk kell a „fogyasztó” fogalmának meghatározását.⁹ Miután a vevő azonosítása megtörtént, mint fogyasztó és azokból az országokból származik, amelyeknél a választottbíróóság kikötése a szerződéskor nem kötelező, akkor az online ügyletek kapcsán választottbíróósági eljárás kikötésére csakis a jogvita keletkezése után van lehetőség. Másképpen fogalmazva a kereskedő és a fogyasztó a jogvita előtt megállapodást köt a választottbíróósági eljárásról.

Az Európai Bizottság szakértői úgy vélik, hogy ez az első látásra bonyolultnak tűnő szerződéskötési rend könnyedén megvalósítható és kezelhető online körülmények között. Eszerint a kereskedő egy olyan digitális formulát kínál a fogyasztónak kitöltésre, amelyben a vevő megadja laccímét. Ez alapján a kereskedő már meg tudja határozni, hogy melyik ország-csoportra vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni a szerződéses feltételek kialakításakor. Annak azonosításra pedig, hogy a vevő fogyasztó és nem kereskedő, a következő kérdést kell a formulában feltenni: „Ön személyes szükségletre vagy üzleti célból vásárol?” Mindez nem jelentene az online kereskedőnek különösebben plusz fátárságot és költségeket sem merülnek fel, hiszen weboldalukat úgyis át kell, hogy alakítsák a hatályba lépő új, online vitamegoldó mechanizmusokról szóló rendelkezéseknek megfelelően.

⁹ Például fogalom meghatározására a 2005-ös joghatósági megállapodásokról szóló Hágai Egyezmény 2. cikkét lehet alapul venni. (A Konvenciót az EU aláírta ugyan, de nem lépett még hatályba.)

2. Az USA és egyes fejlődő országok álláspontja

Az Egyesült Államok és egy sor további ország viszont ezt a javaslatot nem fogadta el és ragaszkodik ahhoz az álláspontjához, mely szerint már az adásvételi szerződés megkötése időpontjában rögzíteni kell azt, hogy a jogvita eredménytelensége esetén a felek választottbírósághoz fordulnak az ügy végleges lezárása érdekében. Ez formálisan azt jelentené, hogy pl. egy internetes áruház weboldalán a szerződéses feltételek ismertetésekor (pl. mintaszerződés) már rögzítenék a választottbírósági klauzultát, mint a szerződés elengedhetetlen részét. Az esetek döntő többségében a vevők persze ezt „gombnyomással” el is fogadnák, mint ahogy ezt már „megszokták”, pl. a szoftver letöltésekkor szokásos licenc-szerződéseknél. Az USA szakértői azzal érvelnek, hogy e nélkül éppen a fogyasztóra hátrányos vitarendezés alakulna ki, hiszen az online mediációs eljárásban az eladó diktálna és felajánlana egy olyan méltatlanul kis összeget, amit a vevő kénytelen-kelletlen fogadna el. Például 10 dollárt, „take it or leave it” alapon, egy százdolláros ügyletben. Tehát a választottbíróság kötelező kikötése a szerződés létrejöttékor, éppen a forgalom biztonságát hivatott erősíteni, azaz az eladó vegye „komolyan” a vevő által felvetett kifogásokat és méltányosan járjon el a konfliktus rendezésekor.

Az USA, Kolumbia, Honduras és Kenya diplomatái betérjesztettek az UNCITRAL-nak egy anyagot,¹⁰ amelyben az EU-val kirobbant vitájukkal kapcsolatos álláspontjaikat részletezik.

3. A mikro- és kisvállalkozások támogatása az elektronikus kereskedelemben

Az elkövetkező években várhatóan jelentősen növekedni fog a mikro- és kisvállalkozások részvétele a határokon átvéelő nemzetközi elektronikus kereskedelemben, különösen a fejlődő országokban, ahol az információs társadalmi szolgáltatások fokozódó elterjedésének lehetünk tanúi.¹¹ Így a mikro- és kisvállalkozások lehetnek majd hajtómotorjai a gazdasági növekedésnek és az új munkahelyek teremtésének az elkövetkező esztendőkből. Az imént említett államok (USA, Kolumbia, Honduras és Kenya) fontosnak tartják a fogyasztók érdekeinek védelmét, különösen nemzetközi viszonylatban megkötött online ügyleteknél.¹² A mikro- és kisvállalkozásoknak az elektronikus kereskedelmi ügyleteikben fontos a jogbiztonság, azaz a jogviták hatékony és gyors rendezése. Ezt a célkitűzést a pusztán rendes bíróságok előtti pereskedés nem segíti elő hathatósan.

A hagyományos bírói vitarendező mechanizmusok túl nehézkesek ahhoz, hogy megfelelő megoldást kínáljanak a határokon átnyúló online jogviták rendezésére.

Az UNCITRAL 2010-ben napvilágot látott választottbírósági mintaszabályai és modell-joga arra a felismerésre alapozódott, hogy a nemzetközi választottbíráskodás

¹⁰ A/CN.9/WG.III/ WP.125.

¹¹ A/CN.9/780, 52. paragrafus (2013).

¹² UNCITRAL III. mcs. jelentése (New York, 2012. 05. 21.) – A/CN.9/744, 132 (c) paragrafus.

kiszélesíti a nemzetközi kereskedelmi viták rendezésének mechanizmusát. Ez gyors döntéshozatallal és végrehajtással kecsegtetett, különösképpen a nagy számban jelentkező, ám alacsony értékű B2B és B2C ügyekre nézve.¹³

Az interneten megkötött ügyleteknél a legnagyobb probléma, hogy a weboldalak globálisan érhetőek el és ennek következtében nehéz megállapítani, hogy a szerződés-kötő felek, különösen a fogyasztók hol is lelhetőek fel. Ennek megfelelően az alkalmazandó jog meghatározása egyrészt nehézkes lehet, másrészt az alkalmazandó jogrendszereken alapuló bíraskodással kell számolnunk, ami jogbizonytalansághoz vezet ezen a kereskedelmi területen. Ebből kiindulva számos állam igyekszik meghatározni, hogy az eladó vagy a vevő államának bírósága járjon el az adott jogvitában, illetve online vitamegoldó eljárési technikákat próbálnak kialakítani, amelyek hatékony jogorvoslatot kínálnak a fogyasztóknak. Az interneten kötött ügyleteknél a felek egymáshoz való viszonya is másképpen alakulhat, mint az analóg körülmények között. Hiszen a fogyasztók és a kereskedők közti „egyenlőtlenség”, azaz az alkupozíció is eltérő lehet a hagyományostól, amit jogalkotóknak is lassan figyelembe kell venni. A vevő például könnyen tud informálódni az adott termékről, az árakról, sőt a más fogyasztók hasonló tranzakciókban szerzett tapasztalatairól. Így már koránt sem állítható, hogy a vevői pozíció „gyengébb” lenne, mint az eladói. Továbbá a fogyasztó lehetősége a jogvita fórumának és alkalmazandó jognak megválasztására is más, mint a hagyományos viszonyok között.¹⁴

Az USA szerint valószínűtlen, hogy a külföldi online kereskedő perelhető a fogyasztó államának bírósága előtt, illetve ennek a bíróságnak a döntése aztán elismerhető és végrehajtható is legyen, és ez persze olyan költségek mellett, ami a fogyasztó számára megfizethető az egyébként viszonylag csekély árú, de nagy számban előforduló elektronikus megkötött ügyleteknél.

Az UNCITRAL modell-jogi szabályoknak éppen ezért világosnak és egyszerűen alkalmazhatóknak kell lenniük, amelyek magukba foglalják a választottbírósági vitamegoldó eljárást, illetve annak elektronikus formáját is.

Az Egyesült Államok álláspontja szerint az online vitarendező mechanizmusok szabályait a már meglévő, a kereskedelmi viták rendezésére vonatkozó UNCITRAL modell-jogra, illetve a külföldi választottbírósági határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló New York-i Egyezményben foglaltak alapulvételével kell megalkotni. Mivel az említett szabályanyag jól alkalmazható mind a B2B és B2C viszonyokra, ezért ezeket csupán az online viszonyokra kell adaptálni, különösen a nagyszámú, de alacsony értékű ügyekre. Az online jogviták, a szintén online egyeztető eljárások útján nagy részben megoldhatók, így csupán kevés juthat el közülük választottbírósági szakba. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a választottbíróságoknak ne lenne fontos szerepük az online vitarendezésben. Sőt a választottbírósági eljárás végső és kötelező kell, hogy legyen, ami éppen a fejlődő országok fogyasztóinak érdekeit hiva-

¹³ Az UNCITRAL 43. üléséről készült jelentés 254. paragrafusához fűzött 1. számú jegyzet.

¹⁴ A Hágai Konferencia Állandó Elnökségének véleménye az online viták természetéről: (The Impact of the Internet on the Judgment Project: Thoughts for the Future, Preliminary Document No. 17 of February 2002 at 8–11.

tott alátámasztani. Ezekben az országokban gyakran hiányzik a megbízható bírósági rendszer, amely képes lenne a határokon is átnyúló tranzakciókból eredő jogvitákat megfelelően kezelni. Ezért a választottbírósági szint végleges és kötelező elrendelése jelentené azt a jobbiztonságot, amely mellett a fejlődő országokban is virágoznak indulna a nemzetközi elektronikus kereskedelem.¹⁵

A javaslat hivatkozik arra, hogy a nemzetközi kereskedelemről fakadó viták rendezése a hatályban lévő választottbíráskodásról szóló UNCITRAL-szabályokon, illetve a választottbíróságok döntéseinek elismeréséről és végrehajtásáról szóló New York-i Konvención alapul. Tehát az UNCITRAL mostani feladata az online vitarendezési eljárások kapcsán éppen az, hogy az eddig kipróbáltan és jól működő mechanizmusokhoz és szabályozáshoz hasonlóan alakítsa ki az új mintaszabályokat. A választottbíróság alkalmazása ugyanakkor egyfajta *ultima ratio* lenne, hiszen a jogviták java lebonyolódna már az online vitarendezés során, és csak kisszámú, megoldatlan ügy kerülne bírói szakba.

Az Egyesült Államok az online vitamegoldó mechanizmust csak akkor tartja egy globálisan is funkcióképes eljárásnak, ha a választottbíróság által hozott végső és kötelező döntések zárják le az egész procedúrát. Ez elősegítené a gazdasági növekedést és a határokon átvéelő kereskedelmet, valamint növelné a felek közötti bizalmat. Jótékony hatással lenne a kis- és középvállalkozások külföldi tevékenységére, illetve elősegítené, hogy ezek egyáltalán megjelenjenek a külföldön is termékeikkel. Noha a felek között közös megegyezéssel megkötött megállapodások útján az elektronikus viták jelentős részét meg lehet oldani, mégis szükséges a választottbírósági eljárás lehetőségének biztosítása („backstop”).

Az USA szerint – ellentétben az EU álláspontjával – a New York-i Konvenció által biztosított végrehajtási szabályok jól alkalmazhatók elektronikus úton kötött ügyleteknél és ezekből fakadó jogvitáknál. Éppen az UNCITRAL fogadott el 2006-ban egy olyan értelmű ajánlást a New York-i Konvenció kapcsán, miszerint a választottbíráskodást és az erre vonatkozó eljárási cselekményeket fokozatosan ki kell terjeszteni az online alkalmazásokra, különös tekintettel az elektronikus kereskedelemre.¹⁶ Éppen ezért az online vitarendező eljárások keretében hozott döntések végrehajtására is a választottbírósági ítéletek elismerésére és végrehajtására vonatkozó New York-i Konvenció rendelkezéseit kell alkalmazni. Abban az esetben, ha figyelmen kívül hagyánk a választottbírósági eljárásokkal és az elektronikus kereskedelemmel kapcsolatos eddigi nemzetközi joganyagot és egy külön, ezektől eltérő eljárási rendet alakítanánk ki az online vitamegoldó mechanizmusokra, akkor ez mindenképpen aláásná az UNCITRAL e téren megcélzott jogharmonizációs törekvéseinek sikerét.

Az Egyesült Államok komoly aggályának adott hangot arra nézve, hogy az EU, a most kidolgozandó online vitamegoldó eljárásokra kidolgozandó mintaszabályok-

¹⁵ A/CN.9/WG.III/WP.125.

¹⁶ 2006 – Recommendation regarding the interpretation of article II (2) and article VII (1) of the Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (New York, 1958): http://www.uncitral.org/uncitral_texts/arbitration/2006recommendation.html

ban két különböző megoldást ajánl a választottbíróóság kikötésére, és ezzel az országokat is két különböző kategóriába sorolja. Az EU a saját, tagállamait kötelező szabályait próbálja megjeleníteni, egy globális harmonizációt szolgáló jogi instrumentumban. Az EU által javasolt, a választottbíróóságok kikötését eldöntő szabályok – azaz a felek nyilatkozata arra nézve, hogy melyik alternatíva alkalmazásának felelnek meg –, egy olyan kötelezettség kirovását jelentik a szerződő felekre, amely túlmegy az UNCITRAL-mintaszabályok kidolgozására adott bizottsági felhatalmazáson. Az online vitamegoldó eljárásokat kidolgozni hivatott UNCITRAL munkacsoportnak ugyanis nincs olyan felhatalmazása, hogy olyan mintaszabályokat fogalmazzon meg, amelyek magánszemélyeket köteleznek bizonyos cselekmények megtételére. A munkacsoport mandátuma arra terjed ki, hogy alapvetően olyan szerződéses mintaszabályokra dolgozzon ki tervezetet, amelyeket a felek, adott esetben, közös akaratral meg is változtathatnak.

Az USA és egyes fejlődő országok által kialakított álláspont szerint az EU javaslata a New York-i Konvencióba is ütközik, hiszen azt kívánja meg más államoktól, hogy az egyébként érvényes választottbíróósági kikötéseket ne ismerjék el, ha az bizonyos állam fogyasztóját érintik, tekintet nélkül arra az államra, amelynek a választottbíróósági kikötést szabályozó jogra nézve eltérő álláspontja van.¹⁷ Továbbá véleményük szerint az EU javaslata megkísérel más államokat rávenni arra, hogy néhány állam (EU-tagállamok) nemzeti szabályait alkalmazzák más államokra. Egyébként az EU ezen törekvése a New York-i Konvenció rendelkezéseinek konfliktusos értelmezését idézné elő.

Összefoglalva a fentieket elmondhatjuk, hogy az Európai Unió által javasolt alternatívák egyelőre elfogadhatatlanok egy sor országnak. Persze az EU elég nehéz helyzetben van, hiszen néhány hónap múlva hatályba fog lépni az online vitarendezésre vonatkozó uniós jog, amellyel nehéz harmonikus egységbe hozni az USA és más országok által javasolt rendelkezéseket. Nem is beszélve arról, hogy pl. a cseh álláspont is inkább az Egyesült Államok nézeteihez áll közelebb, noha itt egy EU tagállamról van szó, amely kötelezte magát az uniós szabályok hatálybaléptetésére a Cseh Körtársaságban. Az így kialakult patt helyzet nagyban akadályozza a globális mintaszabályok véglegesítését és az UNCITRAL-nak adott ENSZ közgyűlési mandátumnak megfelelő munka menetét.¹⁸

¹⁷ Born: nemzetközi választottbíráskodás, supra note 13/827 („[...] there is a compelling argument that the invalidation of all pre-dispute consumer arbitration agreements [...] is contrary to Article II’s requirement of neutrality for Rule of contractual validity.”)

¹⁸ A/CN.9/WG.III/WP.125, p.16.